

MIKUS KÁROLYNÉ*

A Weiss dinasztia bemutatása és szerteágazó tevékenységük ismertetése

Amikor a WEISS család megjelent Magyarországon, nem is sejtették, hogy hosszú időre lerakják a magyar ipar alapjait. Az iparosításba és a hozzá kapcsolódó pénzügyi, kereskedelmi tevékenységbe a család erőteljesen bekapcsolódott.

A 18. századtól ismert lett nevük hazánkban és a környező országokban. A nagyapa, BARUCH WEISS feltehetően Csehországból vándorolt Magyarországra az 1700-as évek végén.

A családi legendák szerint egyszerű falusi pipakészítő kisiparos volt. Fia WEISS B. ADOLF már Pesten született 1807-ben. Kereskedő lett és igen jól benősült a Kránitz családba 1839-ben, feleségül vette az óbudai gazdag KRÁNITZ ÉVÁT [1].

Hat gyermeket neveltek; a legidősebb volt BERTHOLD. Ő 1845-ben született, és a legfiatalabb az 1857-ben született – legendás híró MANFRÉD (1857. április 11. Budapest).

Berthold közgazdasági és jogi tanulmányokat folytatott, majd 1871-ben belépett apja üzletébe. Jól nősült, az egyik ausztriai üzletfelének lányát vette feleségül jelentős vagyonnal.

1876-ban már tőzsdebíróági tag lett, majd nevét megtaláljuk a *budai Királyi Gőzmalom* alapító részvényesei között. Később megalapítja az *Első Magyar Szövő- és Kötőgyárat* Vádon. Több pénzintézet vezetésében is részt vett. Alapító és igazgatósági tagja volt a *Gyáriparosok Országos Szövetségének*. Egyre inkább a közéleti tevékenység vált életértelmévé. 1896 novemberében ki is lépett a csepeli vállalkozásból, s ugyanez év végén országgyűlési képviselőnek választották.

ARNOLD, az utána következő testvér szintén kereskedő lett – eleinte a híres cseh szilvalekvárt árulta, majd terménykereskedelemmel kezdett foglalkozni. 1850-től szállítója lett az Osztrák-Magyar Monarchia közös hadseregének. 1852-től neve megtalálható a malomrészvényesek között, sőt az *Erzsébet Gőzmalom* alapítói között is.

Három személy neve a családfáról nem derül ki; majd a legidősebb fiú, Manfréd következik. Ő a magyarországi gyáripar egyik vezető alakjává vált. Kereskedelmi akadémiát végzett, utána Hamburgba került, ahol egy gyarmatáru nagykereskedésben dolgozott, 1876-ban a kereskedőház cégvezetője lett.

Apja halálhírére 1877 nyarán hazatért és bekapcsolódott bátyja terménykereskedő cégébe. Huszonöt éves korában, 1882-ben Bertholddal megalapította az *első magyar konzervgyárat*.

1884-ben feleségül vette ALBERT VON WAHL vasúti vezérigazgató ALICE nevű lányát, kapcsolatait szélesítette. A vagyonosodás új gyárok alapítását tette lehetővé.

---

* Mikus Károlyné, 1213 Budapest, Kórus utca 50.

1892-ben megveti a *csepeli tölténygyár* alapját, ahol rövidesen minden fajtájú és kaliberű löszert és sokféle hadiszert gyárt.

A WEISS CSALÁD VAGYONOSODÁSA

A két fivér a családi vagyon alapján engedélyt kért „szelencében eltartható” húskonzervek készítésére. Az engedélyt 1882. december 28-án meg is kapták [2]. Megalakult a *Weiss Berthold és Manfréd Első Magyar Konzervgyára* a Lövölde téren. 1885-től már elsősorban a honvédség szükségleteit elégítették ki. Az üzemet bővíteni kellett és 1886-ban a Közvágóhíd közelébe, a Máriássy utcába költöztek. Fokozatosan bővítették a céget, majd berendezkedtek konzervdobozok gyártására is. Ez volt az első vasipari tevékenységük!

1889-ben benyújtották kérelmüket a Cégbírósághoz iparengedély módosítására. Az engedélyt megkapták és 1889 végétől már az új nevük: *Weiss Berthold és Manfréd Első Magyar Konzerv- és Ércáru Gyára* lett. Az idénymunka után a szabad kapacitást gyalogsági töltényhüvelyek szétszerelésével és újratöltésével egészítették ki. A konzervgyár egyre inkább átalakult hadianyag gyárrá. Így a terménykereskedelemtől eljutottak a hadiiparig.

1890-ben súlyos robbanás történt az üzem területén (tölténygyártás közben), ezért a hatóságok az éles szerelést a konzervgyárban tovább nem engedélyezték.

A löszergyártás számára lakatlan területet kellett keresni, így esett a választás Csepelre. 1892. december 12-én bérbe vették Csepel községtől az ún. *János legelőt* [3].

A bérbe vett telket 1896-ban megvásárolták. Létrehozták a fémművet, hogy a löszergyártáshoz szükséges anyagot saját üzemükben állítsák elő. Ebben az évben Berthold kivált a cégtől, a gyárat Manfréd 1897-től egyedül vezette. A fémmű beindítása után a legjelentősebb szállítója lett a hadseregnek. A legkülönbébb tűzérségi lövedékeket, löszereket, tábori sütőkemencéket, rajtkályhát, főzőládákat gyártott.

1911-ben megépült az Acélmű a saját acélbázis megtervezésére. A vaskereslet növekedése pedig Vasöntöde létesítését tette szükségessé. Ekkor már 30 ezer munkáslétszáma volt a gyárnak. Az első világháború idején W. Manfréd eljutott életpályája csúcsára. (Ez a hadiszállításainak volt a következménye). Érdekeltségei a vegyipartól a textiliparig, a bankoktól a mezőgazdasági termelésig, az élelmiszer és takarmány kereskedelmig rendkívül szerteágazóak voltak. Ő volt az ország első számú gyáriparosa (1910-1911 között) és a legnagyobb adófizetője.

Sikerei: 1896-ban „Csepeli” előnévvel magyar nemességet kapott (FERENC JÓZSEF adományozta). 1915-ben felsőházi tag lett, 1918-ban bárói rangot nyert.

Sokat fordított jótékonyági célokra

1910-ben létrehozta a *Csepeli Weiss Alice gyermekágyas csecsemőotthont*; a Zita Királyné Országos Anya és Csecsemő Intézetet, valamint felesége, Alice emlékére alapította az egykori Bókai téri *Gyermekegyházi otthont* és a *budakeszi tudószanatóriumot* [4].

1916-ban *gyári segélyhelyet* létesített, majd 1919-ben megépült a *nagy Kórház*, melynek fenntartásáról teljes mértékben a W. család gondoskodott. EDIT lánya kezdeményezésére 60 személyes csecsemőotthont létesített a Kórház területén, ahol a gyár dolgozóinak gyermekei 3 éves korig tartózkodhattak. Napi ötszöri étkezést és orvosi felügyeletet biztosítottak számukra. Szociális intézményei között szerepel még az *első gyári óvoda, konyha, sporttelep* létesítése is.

A Tanácsköztársaság bukása után beindult az ún. béketermelés.

1921-ben *kerékpár, motorkerékpár, varrógép* gyártás, *kályhák és mezőgazdasági kisgépek* sora következett. Weiss Manfréd a mindenkori átállás – a több lábon állás elvét hirdette.

Rangja és országos tekintélye ipartelepének növekedésével arányosan emelkedett. Tagja lett a *Gyáriparosok Országos Szövetsége választmányának és Igazgatóságának*, a *Pesti Magyar*

Kereskedelmi Bank, az *Osztrák-Magyar Államvasút Társaság Resicai Vasműve Igazgatóságának*. Társtulajdonosa volt a *Rózsahegyi Textilgyárnak* és a *Magyar Léghajó és Repülőgép Részvénytársaságnak* is.

A vállalkozási életbe családját is bevonta. Fiait mérnöknek képezte (JENŐ és ALFONZ). Négy lánya volt: DAISY, ELSA, MARIANNE, EDITH. Három lány házasságkötése a *Chorinokkal*, *Kornfeldekkel* és *Mauthnerekkel* jelentősen növelte a család vagyonát.

DR. CHORIN FERENC, WEISS DAISY férje a *Gyáriparosok Országos Szövetsége* (GYOSZ) elnöke és a *Salgótarjáni Kőszénbánya Rt.* főrészvényese volt.

KORNFELD MÓRIC BÁRÓ, MARIANNE férje a *Hitelbank csoport* tagja, a *Ganz- és Társa* vezérigazgatója.

MAUTHNER ALFRÉD (ELZA férje) pedig a *Mauthner Magtermelő Nagykereskedelmi Rt.* társtulajdonosa volt.

EDITH – a jó szívvel megáldott, de feltehetőleg szerényebb képességekkel rendelkező legfiatalabb Weiss lány csak a műtőasszisztensi vizsgáig jutott el. Bár a család minden tagja előszeretettel jótékonykodott, ezen a téren ő magasan kitűnt.

1922. december 25-én, teljesítőképessége csúcsán W. Manfréd agyvérzésben elhunyt. A gyárat fiai vették át – ALFONZ és JENŐ, akik jó érzékkel vezették tovább; jó üzletemberek voltak, nagy gondot fordítottak a műszaki fejlesztésre, licencek vásárlására, új eljárások bevezetésére. Lépésről-lépésre bővült a gyár, valamint a környéke is. 1927-től berendezkedtek még *autók gyártására* is.

A Weiss-„birodalom” hatása Csepel községre

A kenyeret adó ipartelep nagy hatást gyakorolt a lakótelepülés fejlődésére. A mezőgazdasági jelleg 1900-ra megváltozott és folyamatosan háttérbe szorult. A „nagy gyár” ránehezedett a településre. A paraszti jelleg akkor kezdett rohamosan megváltozni, amikor Weiss Manfréd üzeme teljesen felépült. A lakosok örömmel vállaltak munkát az előnyös munkafeltételeket biztosító iparban [5]. Csepel a lehetőségek földje lett. Lakóinak száma egyre nőtt. A gyár meghatározója lett a régiónak és a gazdasági fejlődést pozitívan befolyásolta. Egyre-másra születtek a munkás lakótelepek, épültek a szegényes, fából vagy vályogból készült egyszerű lakóházak.

A Béke téri római katolikus templom telkét a Weiss család adományozta az egyházközösségnek 1930-ban.

A dinasztia jellemzői

- Felismerték, hogy a katonaság részére érdemes gyártani, mert az rendszeres, biztos piacot jelentett.
- A nagyobb profitot az állandó fejlesztés biztosítja.
- Az olcsóbb gyártást a saját alapanyag előállítás adja.
- A kedvező feltételekhez a családi és egyéb kapcsolatok sokat segítenek.

A Weiss családot kora az egyik legnagyobb és legeredményesebb vállalkozójává tette. A dinasztia egy része a Salgótarjáni úti temető falsírboltjában nyugszik: Weiss Manfréd feleségével, bátyjával Bertholddal, apósával. Síremléküket *Kármán Géza Aladár* és *Ullmann Gyula* tervezte.

A család többi tagja külföldön található. Weiss Manfréd unokája, *Chorin Daisy* 2002 áprilisában jött látogatóba Magyarországra. Budapest-Csepel Önkormányzata a 2/1993. sz. rendelet által feljogosítva, 1995. október 10-én Weiss Manfréd részére életműve elismeréséül a „*Csepel Díszpolgára*” posztumusz címet adományozta.

Irodalom

- [1] *Bolla Dezső – Gavlik István*: Csepeli helytörténeti olvasókönyv. Budapest, 1995. (41. old.)
- [2] *Dr. Varga László*: Csepel 100 éves – Weiss Manfréd életútja. Bányászati és Kohászati Lapok, Kohászat 125. évf. 1992. sz. sz. 460-464. oldal
- [3] Magyar Életrajzi Lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1969. 1032. old.
- [4] *Buzánszky Albin – Mikus Károlyné – Rác József – Theobald János*: 75 éves a Vas- és Acélöntvénygyártás Csepelen. Budapest, 1986.
- [5] *Csizmadia Károly*: Tallózás Csepel történelmében. Csepel, 2001. március 9.

WEISS CSALÁD A XVIII. SZÁZADTÓL

BARUCH
WEISS
pipakész.
sz.: Morvao.

Nem
ismert

WEISS B.
ADOLF
sz.: Pest
1807-77

KRÁNITZ
ÉVA
sz.: 1817

Kornfeld Móríc báró (Hitelbank csoport)
Ganz és Tsa. vezérigazgatója

Dr. Chorin Ferenc GYOSZ elnöke
Salgótarjáni Kőszénbánya RT. főrésztulajdonosa

Mauthner Alfréd Mauthner Magtermelő
Nagykereskedelmi RT. társtulajdonosa

WEISS
BERTHOLD
1845-

WEISS
ARNOLD

Nem
ismert

Nem
ismert

Nem
ismert

WEISS +
MANFRÉD
1857. IV. 11.
1922. XII. 25.

WHAL
ALICE
1865-1902

Házasságkötés:
1884. III. 25.

WEISS
DAISY
X

ifj. CHORIN
FERENC
1879-1964

WEISS
ELZA
1885- X

MAUTHNER
ALFRÉD
1877-1933

WEISS
MARIANNE
1888- X

KORNFELD
MÓRICZ
+

WEISS
JENŐ
1887- +

GEITLER
ANNIE

WEISS
ALFONZ
1890- +

HERCZOG
ERZSÉBET
+

WEISS
EDITH
1902-1967 X

CHORIN
ERZSÉBET

CHORIN
DAISY

MAUTHNER
FERENC

KORNFELD
MÁRIA
X

KORNFELD
HANNA
X

KORNFELD
TAMÁS
+

KORNFELD
GYÖRGY
+

KAWALSKY
ELSA

WEISS
GÁBOR
+

WEISS
MÁRTA
X

WEISS
MÁRIA
X

WEISS
JÁNOS

CHORIN
FERENC

MAUTHNER
MÁRIA

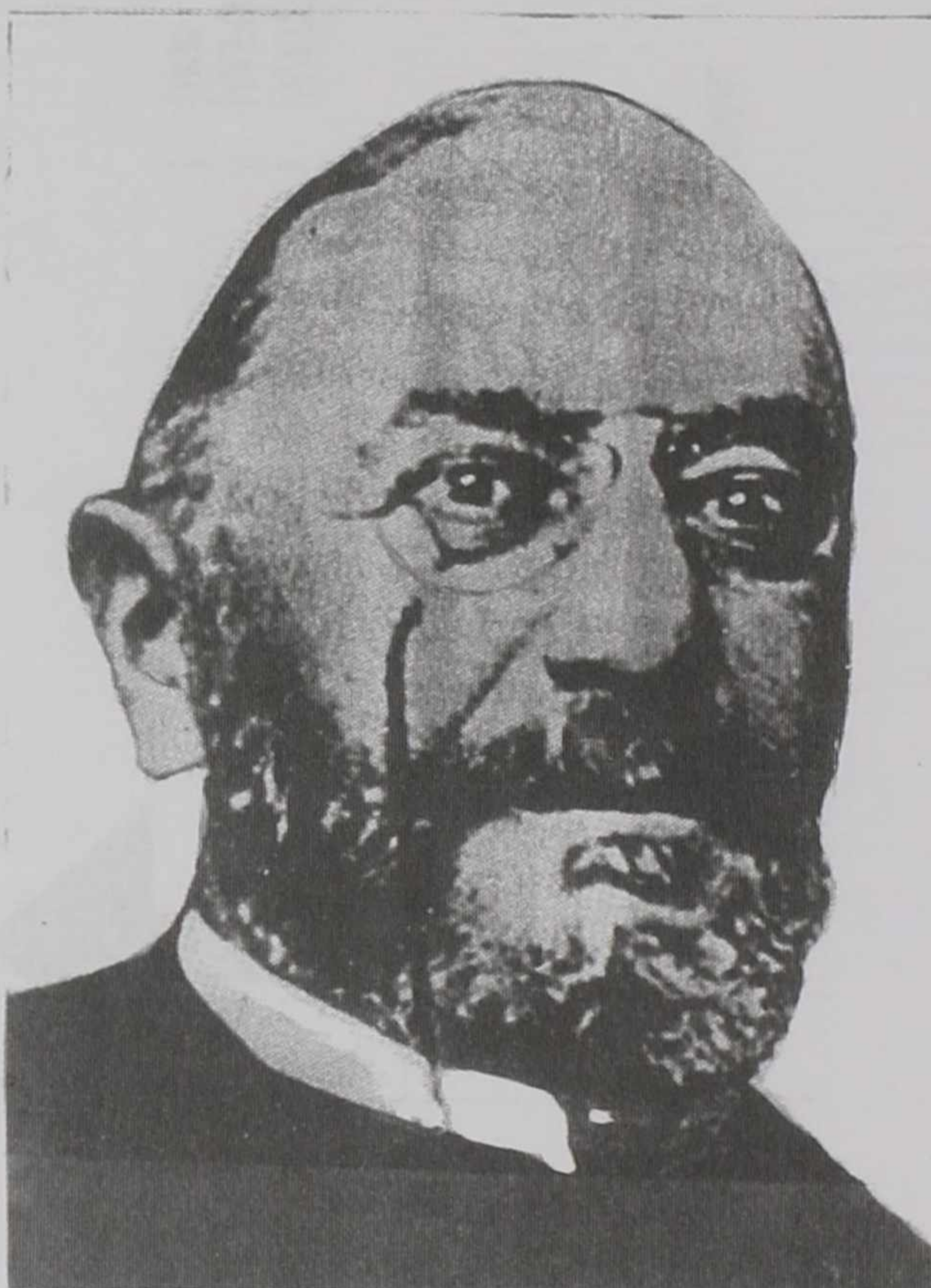
MAUTHNER
ANNA

MAUTHNER
CHRISTINA

+ ..... báró

x ..... báró nő

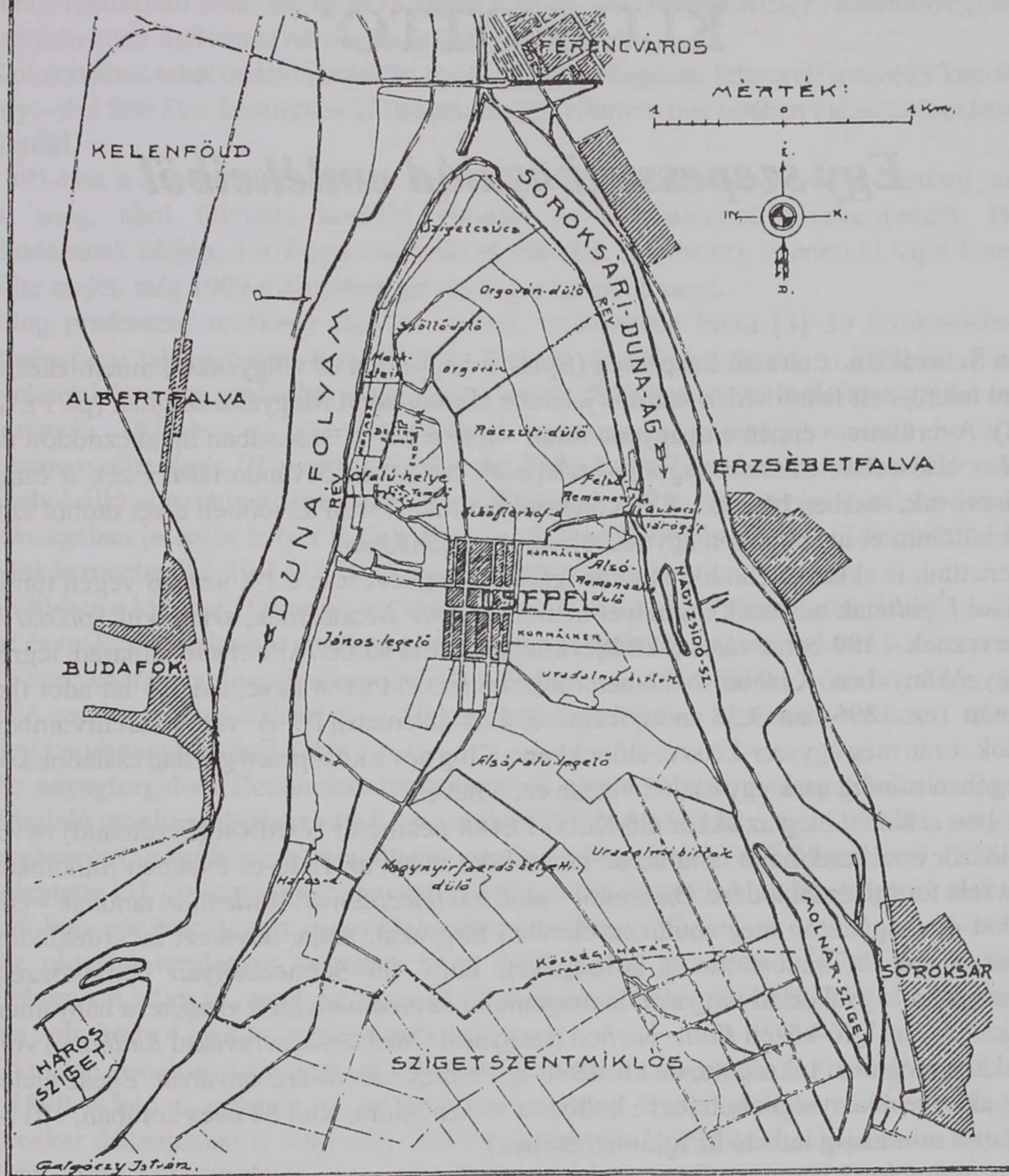

2. ábra Weiss Manfréd, a gyáralapító

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

CSEPEL · ÁTNÉZETI · TÉRKÉPE 1882 ÉVBEN.

3. ábra. A község térképe 1882-ből